

Najlepszy student czy dobry pracownik?

Sabina Stasiak, Krzysztof Leja

Dzielenie się wiedzą i jej rozpowszechnianie to kluczowe procesy decydujące o przewadze konkurencyjnej organizacji, a posiadanie wiedzy nie jest równoznaczne z jej sprawnym dzieleniem się i rozpowszechnianiem. Dzielenie się wiedzą dostrzegane jest na każdym etapie życia. Już od najmłodszych lat rodzice przekazują swoim dzieciom wiedzę, którą one przyswajają, a następnie wykorzystują. Naturalna ciekawość świata u dziecka jest rozwijana lub też tłumiona przez bliższe i dalsze otoczenie. Podobnie dzieje się w trakcie wszystkich etapów edukacji: od kształcenia przedszkolnego przez gimnazjalne po wyższe.

We współczesnych organizacjach dominuje praca w zespołach tworzonych w zależności od potrzeb, a jej efekty będą tym większe, im bardziej członkowie zespołu doceniają, nie tylko w teorii, rangę dzielenia się wiedzą. To, czy i w jakim stopniu pracownicy będą dzielili się swoją wiedzą oraz doświadczeniem, zależy w dużej mierze od postrzeżenia przez nich znaczenia dzielenia się wiedzą na wcześniejszych etapach życia.

Dzielenie się wiedzą i doświadczeniem pomiędzy jednostkami jest procesem dwustronnym. Istotne jest sprzężenie zwrotne w tym procesie, które zapewnia, że odbyła się absorpcja danego zasobu wiedzy przez odbiorcę.

Świadomość znaczenia i skłonność do dzielenia się wiedzą kształtują się w trakcie nauki szkolnej i uniwersyteckiej. Instytucje edukacyjne są bowiem pierwszymi, gdzie młody człowiek styka się z dzieleniem się wiedzą, ma szansę dostrzec zarówno bariery, jak i czynniki temu sprzyjające. Dlatego właśnie uznaliśmy, że interesujące będzie zebranie opinii uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz studentów na temat dzielenia się wiedzą i zbadanie ich zależności od średniej ocen respondentów. Stawiamy tezę, że wspomniana świadomość i skłonność uczniów oraz studentów będzie stanowiła istotny czynnik decydujący o przebiegu procesu dzielenia się wiedzą w pracy zawodowej. Nurtuje nas też pytanie, czy uczniowie osiągający najlepsze wyniki w nauce są osobami, które staną się w przyszłości równie dobrymi pracownikami w organizacjach opartych na wiedzy, jeśli przyjmiemy, że istotnym wyznacznikiem jakości ich pracy będzie pozytywne podejście do dzielenia się wiedzą.

Wartość wiedzy

W badaniu ankietowym wzięły udział dwie grupy respondentów: uczniowie ostatnich klas szkół średnich (liceów ogólnokształcących, profilowanych i techników zawodowych) oraz studenci IV i V roku różnych kierunków jednolitych studiów magisterskich, a także studiów II stopnia. Pierwsza grupa składała się z 50, a druga ze 100 respondentów. Badanie przeprowadzono w sposób bezpośredni w okresie od listopada 2009 roku do końca lutego 2010 roku. Wyniki badania nie pozwalają na jednoznaczne formułowanie wniosków, ale na uzyskanie wstępnego zarysu stanu świadomości znaczenia dzielenia się wiedzą i zainteresowania tą kwestią wśród badanych.

Respondenci (studenci i uczniowie), odpowiadając na tak sformułowane pytanie otwarte, udzielali bardzo zróżnicowanych odpowiedzi, które porządkowano poprzez słowa-klucze. W ten sposób stworzono kilkanaście kategorii odpowiedzi. Intencją autorów było ustalenie, w jakim stopniu dzielenie się wiedzą jest postrzegane jako proces dwukierunkowy. W odpowiedziach zaskakuje to, że dzielenie się wiedzą jest na ogół postrzegane jako proces jednokierunkowy. Ponad połowa wskazań studentów: od nadawcy do odbiorcy. Być może (jest to teza współautorki opracowania) taki rezultat jest efektem tego, że młodzież studencka docenia wartość wiedzy o tyle, o ile przekłada się ona na wartość wymierną, a „wyścig szczurów” obserwowany wśród studentów nie sprzyja dzieleniu się wiedzą, gdyż pojawia się obawa przed utratą pozycji konkurencyjnej.

Z przeprowadzonego badania wynika, że 88 proc. studentów i 76 proc. licealistów spotkało się z pojęciem dzielenia się wiedzą. Warto przytoczyć wybrane odpowiedzi na pytanie, czym jest dzielenie się wiedzą. Otóż według respondentów jest to:

- Rozpowszechnianie swoich umiejętności w szerokim gronie odbiorców (student, IV rok, ochrona środowiska);
- Pomoc innym osobom, uzupełnianie wiedzy między rówieśnikami, przyjemność w dzieleniu się czymś, co się posiada (studentka, V rok, ochrona środowiska);
- Przekazywanie informacji, które mogą wzbogacić, poszerzyć dotychczasowy zasób wiedzy danej osoby, prowadząc do rozwoju umysłowego (studentka, IV rok, farmacja);
- Wspólne spotkania i uzupełnianie wiedzy nawzajem, korepetycje dawane innym, nawet dzielenie się odpowiedziami na sprawdzianach (uczeń, III klasa LO);
- Rozmawianie, dyskutowanie na temat różnych zagadnień związanych z nauką i sposobem jej zdobywania (uczeń, III klasa LO);
- Przekazywanie innym w prosty sposób rzeczy trudnych (studentka, IV rok, ochrona środowiska);
- Rozmowa z ludźmi na różne tematy, dzielenie się poglądami, spostrzeżeniami (studentka, IV rok, ochrona środowiska);
- Udostępnienie drugiej osobie informacji, własnych sądów, doświadczenia i sprawdzonych skutecznych rozwiązań, które mogą przyczynić się do korzystnego rozwiązania danego problemu (studentka, V rok, zarządzanie);
- Dążenie do celu poprzez korzystanie z potencjału wszystkich ludzi chcących zdobywać nową wiedzę (student, V rok, zarządzanie);
- Przekazywanie dotychczas zdobytych doświadczeń i wiadomości osobom, które tego potrzebują. Jest to także możliwość własnego rozwoju intelektualnego poprzez naukę innych – utrwalanie wiedzy, którą się dzieli (uczeń, III klasa LO);
- Dbanie o rozwój innych osób, który potem ułatwia nam życie w społeczeństwie. Dzielenie się wiedzą jest też sposobem na rozwój swojej wiedzy (uczeń, III klasa LO);
- Jedna z najpiękniejszych zdolności, jaką obdarzona jest nasza rasa (student, V rok, budownictwo).

Zasada wzajemności

Wśród ankietowanych studentów 91 proc. zadeklarowało, że udziela pomocy osobom, które mają problem ze zrozumieniem zagadnień, realizacją projektów (ogólniej – z realizacją powierzonych zadań). Z tej grupy 59 proc. pomaga osobom, które o to prosiły. Około 1/3 studentów dzieli się wiedzą z bliskimi znajomymi. W najmniejszym stopniu na skłonność do dzielenia się wiedzą ma wpływ to, czy odbiorca i przekazujący wiedzę darzą się sympatią. W grupie ankietowanych uczniów szkół średnich 94 proc. zadeklarowało pomoc w postaci dzielenia się wiedzą z innymi (kolegami, znajomymi). Najczęściej osoby te wskazywały, że udzielają takiej pomocy osobom, które o to proszą (51 proc.), natomiast 32 proc. respondentów zadeklarowało, że pomaga bliskim znajomym. Zastanawiające jest również to, że jedynie 2 proc. respondentów odpowiedziało, że udziela takiej formy pomocy osobom zaufanym i darzonym sympatią.

Najczęściej wskazywanym przez studentów motywem dzielenia się wiedzą było przekonanie, że jeśli pomogą, to w razie pojawienia się w przyszłości takiej konieczności także uzyskają pomoc od osób, z którymi podzielili się swoją wiedzą.

Równie często studenci dzielą się wiedzą w reakcji na skierowaną do nich prośbę o taką pomoc (59 proc.). Najbardziej wskazywanym motywem dzielenia się wiedzą jest zaufanie do odbiorcy wiedzy, które wskazało jedynie 8 proc. respondentów. Uczniowie udzielający pomocy innym, jako motyw, którym najczęściej się kierują, wskazali zasadę wzajemności (64 proc.), a także prośbę o taką formę pomocy (55 procent). Jedynie 4 proc. uczniów wskazuje zaufanie jako motyw, który przemawia za dzieleniem się wiedzą.

Dzieleniu się wiedzą sprzyja praca zespołowa, dlatego zapytano respondentów o motywację pracy w grupie. Wśród ankietowanych studentów 66 proc. zadeklarowało, że zdarza im się przygotowywać do egzaminów w grupie, gdyż ucząc się w ten sposób – po pierwsze – można dowiedzieć się więcej (tak odpowiedziało 68 proc. spośród uczących się w grupie), a po drugie – w przypadku wątpliwości można je przedyskutować, co prowadzi do ich rozwiania oraz rozszerzenia wiedzy (62 proc.).

Wśród badanych uczniów szkół średnich 50 proc. zadeklarowało, że zdarza się im uczyć w grupie. Najczęstszym argumentem przemawiającym za taką formą nauki było to, że można dowiedzieć się więcej, a możliwość podjęcia dyskusji prowadzi do rozwiania wątpliwości oraz pogłębienia wiedzy.

Bezpieczny środek

Grupę badanych licealistów stanowili uczniowie bardzo dobrzy (średnia ocen 4,5 i wyższa) i dobrzy (średnia ocen 4,0-4,49), natomiast wśród studentów osoby o średniej ocen mniejszej niż 4,0 stanowiły 25 proc., połowa respondentów legitymowała się średnią 4,0-4,49, a 18 proc. – średnią 4,5 i wyższą.

Na podstawie odpowiedzi zawartych w kwestionariuszach studenckich podjęto próbę znalezienia związku pomiędzy odpowiedziami na wybrane pytania. Zależność pomiędzy średnią ocen a preferowanymi grupami, z którymi najczęściej dzielono się wiedzą, ilustruje tabela 2.

Respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby preferowanych odbiorców wiedzy. Wskazanie danej grupy, w tabeli określono słowem TAK. Brak wskazania interpretowano tak, że respondenci z tą grupą odbiorców nie są skłonni dzielić się wiedzą i w tabeli nazwano NIE. W tabeli pominięto respondentów, którzy nie wskazali żadnej odpowiedzi.

Dane zawarte w tabeli 2 nie wskazują wyraźnej zależności pomiędzy wysokością średniej ocen a tym, z kim nadawca najczęściej dzieli się swoją wiedzą. Natomiast można zaobserwować, że wiedzą chętniej dzielą się osoby o średniej z przedziału 3,0-3,99 (proporcja pomiędzy liczbami osób dzielących się i nie dzielących się wiedzą jest zbliżona do 1). Relacje te zmieniają się znacząco i wynoszą ok. 1:4-1:5 u osób ze średnią 4,0 i wyższą. Współautorka opracowania na podstawie własnych obserwacji wyjaśnia to faktem, iż osoby osiągające średnią ocen ok. 4,0 nie czują zagrożenia utratą profitów w postaci stypendium za wyniki w nauce (gdyż średnia jest zbyt niska), a także pozycji w grupie, gdyż znajdują się „na bezpiecznym miejscu w środku stawki”. Ponadto ciekawe jest spostrzeżenie, że osoby usytuowane w najwyższym przedziale średniej ocen (5,0 i wyższa) udzielają pomocy wyłącznie tym, od których taką pomoc wcześniej uzyskali oraz tym, którzy o taką pomoc poprosili. Interesująca jest obserwacja, że niezależnie od średniej ocen tylko niewielki odsetek respondentów udziela pomocy osobom nieradzącym sobie z powierzonymi zadaniami oraz – co wydaje się zaskakujące – osobom, do których ma zaufanie i darzy je sympatią.

W przypadku grupy respondentów ze szkół średnich, ze względu na mniejsze niż w przypadku studentów zróżnicowanie ocen, nie było możliwości porównania skłonności do dzielenia się wiedzą uczniów o średniej ocen powyżej i poniżej 4,0.

W trakcie badań zastanawiano się, czy średnia ocen studiujących respondentów ma wpływ na preferowaną przez nich formę pracy (tab. 3). Analizę ograniczono do grupy studentów, gdyż w grupie badanych uczniów szkół średnich zróżnicowanie ocen było zbyt małe. Okazuje się, że badani na ogół wybierali pracę zespołową w grupie znajomych, czego potwierdzeniem jest to, że studenci, których zadaniem ma być realizacja projektów (czy też grupowych zadań laboratoryjnych), na ogół sami organizują się w zespoły i bardzo niechętnie podchodzą do propozycji losowego dobierania składu zespołów. Bardziej otwarte na pracę zespołową (niezależnie od składu zespołu) są osoby ze średnią poniżej 4,0. Znamienne jest to, że studenci o średniej 5,0 i wyższej preferują pracę indywidualną, jednak ze względu na znikomą liczebność tej grupy badanych wyciąganie zbyt daleko idących wniosków nie jest uzasadnione.

Ciekawy rezultat

Znacząca część respondentów, którzy spotkali się z pojęciem dzielenia się wiedzą, błędnie je interpretuje, wskazując odpowiedź (tab. 4), która nie charakteryzuje tego procesu. (Autorzy uznali dwie pierwsze odpowiedzi za poprawne, dwie następne za błędne.) Zastanawia fakt, że studenci, którzy nie spotkali się z tym pojęciem, odpowiedź błędną wybierali rzadziej od tych, którzy to określenie znają. Trafne wskazanie poprawnej odpowiedzi może zatem świadczyć o większym zrozumieniu pojęcia dzielenia się wiedzą w tej grupie.

W przypadku uczniów szkół średnich sytuacja jest bardzo podobna – z tą różnicą, że odsetek osób wskazujących poprawną i błędną odpowiedź jest niezależny od tego, czy respondenci zetknęli się z pojęciem dzielenia się wiedzą, czy też nie.

Analizując liczby wskazań określeń oddających istotę dzielenia się wiedzą w zależności od średniej ocen uzyskano ciekawy rezultat. Wraz z rosnącą średnią ocen udział respondentów, którzy wskazali odpowiedź błędną a także tych, którzy wskazali odpowiedź poprawną, wzrasta (tab. 4).

Celem badań była próba zdiagnozowania stanu świadomości uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz studentów w kwestii pojmowania istoty i znaczenia dzielenia się wiedzą, a także motywów, którymi kierują się dzieląc się wiedzą lub zachowując tę wartość dla siebie. Skoncentrowano się głównie na zależności skłonności do dzielenia się wiedzą (praktyka) i świadomości zjawiska (teoria) od średniej ocen uzyskiwanych na danym etapie edukacji. Wyniki badań – zdaniem autorów – ze względu na niezbyt liczną próbę, można traktować jako wstępne. Wyniki te dają wskazówkę, że ważne jest podkreślanie w trakcie kształcenia na wszystkich poziomach istoty i znaczenia dzielenia się wiedzą w codziennej praktyce. Tego obecnie z pewnością brakuje.

Rezultaty badań pozwalają również na ostrożne twierdzenie, że osiągnięcie wysokiej średniej ocen w trakcie nauki nie jest tożsame z otwartością na dzielenie się wiedzą. Uważamy, że potwierdzenie tej tezy w odniesieniu do szerszej grupy respondentów może dać odpowiedź na pytanie, czy wśród młodych ludzi – głównie tych, którzy osiągają wysokie wyniki w nauce – utrwała się przekonanie, że w praktyce zawodowej ocenia się posiadanie, a nie dzielenie się wiedzą oraz, że wiedza oznacza władzę, zatem dzielenie się wiedzą to utrata pozycji.

Konkludując, widzimy zasadność weryfikacji osiągnięć w nauce mierzonych średnimi ocen poprzez sprawdzenie wiedzy, umiejętności i postaw zapisanych jako efekty kształcenia w krajowych ramach kwalifikacji, wprowadzanych właśnie w życie w polskim szkolnictwie wyższym. Pytanie, czy uczniowie i studenci osiągający najwyższe wyniki w nauce będą pracownikami skłonny do dzielenia się wiedzą podczas przyszłej pracy zawodowej, wymaga dalszych badań. W związku z tym ważne jest, że Główny Urząd Statystyczny zamierza podjąć kompleksowe badania losów absolwentów szkół wyższych, gdyż te mogą przynieść odpowiedź na tytułowe pytanie. Lepiej późno niż wcale...

Mgr Sabina Stasiak jest absolwentką studiów II stopnia Wydziału Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej. Dr Krzysztof Leja jest adiunktem w Katedrze Zarządzania Wiedzą i Informacją na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej.

Artykuł jest skrótem opracowania, opublikowanego w czasopiśmie „e-mentor”, nr 3(35)2010. W opracowaniu wykorzystano wyniki badań przeprowadzonych w ramach pracy magisterskiej Sabiny Stasiak.

Tabela 1. Liczba respondentów wg średniej ocen

	3,00-3,49	3,50-3,99	4,00-4,49	4,50-4,99	>=5,00	Brak odpowiedzi	Razem
Uczniowie	0	0	15	30	5	0	50
Studenci	8	17	49	16	2	8	100

Tabela 2. Średnia ocen a skłonność do dzielenia się wiedzą wśród studentów*

Preferowany odbiorca wiedzy		3,0-3,99	>=4,0
Wszyscy	Tak	12	7
	Nie	10	54
Bliscy znajomi	Tak	15	15
	Nie	7	46
Koledzy, ale tylko ci, którzy o to proszą	Tak	21	29
	Nie	1	32
Osoby, od których uzyskano taką pomoc	Tak	12	13
	Nie	10	48
Zaufani i obdarzeni sympatią	Tak	1	7
	Nie	21	54
Ci, którzy darzą sympatią nadawcę	Tak	2	2
	Nie	20	59
Osoby nieradzące sobie z powierzonymi zadaniami	Tak	8	7
	Nie	14	54

Brak odpowiedzi**		3	6
Ogół grupy		25	67
Suma wskazań „Tak”		71	79
Suma wskazań „Nie”		83	347

z którymi dzielą się wiedzą** – odnosi się do respondentów, którzy wskazali swoją średnią, ale nie zaznaczyli, żadnej z grup, * – respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi

Tabela 3. Średnia ocen a preferowana forma pracy wśród studentów*

	3,00-3,99	>=4,0
Praca zespołowa (różne osoby)	16%	10%
Praca zespołowa w grupie osób znanych	32%	45%
Praca indywidualna	32%	27%
Praca indywidualna i zespołowa	16%	18%

* – respondenci mogli wskazać jedną z podanych odpowiedzi

Tabela 4. Średnia ocen a rozumienie istoty dzielenia się wiedzą przez studentów*

	3,00-3,99	>=4,0
Upowszechnianie wiedzy, jakiej nie posiadają inni	52%	63%
Przekazywanie wiedzy, informacji, doświadczeń podczas spotkań, dyskusji	92%	93%
Nadawanie wiedzy formy ułatwiającej do niej dostęp	24%	46%
Warunki sprzyjające tworzeniu i wykorzystywaniu wiedzy	24%	22%

* – respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi

